

RASHTRIYA SANSKRIT VIDYAPEETHA
Tirupathi

धर्मशास्त्रविभाग :

DEPARTMENT OF DHARMASHASTRA

शास्त्रीपाठ्यक्रम :

SYLLABUS for SHASTRI

2017

राष्ट्रीयसंस्कृतविद्यापिठम्, तिरुपतिः
धर्मशास्त्रविभागः
शास्त्रीपाठ्यक्रमे निर्द्धारितपत्राणां मूल्याङ्कनार्थमङ्कदानपद्धतिः

Max. Marks - 100

(Following pattern will be followed for each paper in each semester)

(75 marks Written Exam + 25 marks Internal Assessment)

- I. **Fifteen** Objective Questions (comp.)carrying 01 mark each = 15 X 01 = 15 Marks
II. **Six** short type questions out of Six carrying 05 marks each = 06 X 05 = 30 Marks
III.**Two** long type questions out of Four carrying 15 marks each = 02 X 15 = 30 Marks

Total	= 75 Marks
Internal Assessment	= 25 Marks
Grand total	=100 Marks

शास्त्रीपाठ्यक्रमः(धर्मशास्त्रम्)

SYLLABUS for SHASTRI (Dharmashastram)

[Total Six Semesters; Approved by Board of Studies in the meeting held on 13.09.2020]

शास्त्रीप्रथमवर्षम्

प्रथमषण्मासिकः/First Semester

पञ्चमपत्रम्

मनुस्मृतेः(कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः)प्रथमोऽध्यायः

Paper – 5: Micro study of Manusmriti with Comentry of Kulluka Bhatta.

[Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] *Max. marks - 100*

(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course V:

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां सृष्टिसम्बद्धभारतीयावधारणायाः, भारतीय-कालभेदस्य, प्राणिनां विविधभेदस्य, आचारस्य च महत्त्वविषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT-I- जगदुत्पत्तिवर्णनादारभ्य कामक्रोधादिसृष्टिपर्यन्तम् ।

(प्रथमाध्यायस्य 1to25 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन सृष्टेः आदितः विभिन्नानां तत्त्वानामुत्पत्तिविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ जगदुत्पत्तिवर्णनम्
- ❖ ब्रह्मणोत्पत्तिः
- ❖ ब्रह्मणः स्वरूपम्
- ❖ देवगणादिसृष्टिः
- ❖ कामक्रोधादिसृष्टिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion , Review	Class Tes, Semina, Assignment

UNIT-II- सधर्माधर्मविवेकादारभ्य उद्भिज्जानां गणनापर्यन्तम् ।

(प्रथमाध्यायस्य 26to46 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन धर्माधर्माविचार-सूक्ष्मस्थूलाद्युत्पत्ति-स्त्रीपुरुषादीनामुत्पत्तिः तथा जीवानां वर्गीकरणविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ धर्माधर्मविवेकः
- ❖ ब्राह्मणादिवर्णसृष्टिः

- ❖ स्त्रीपुरुषसृष्टिः
- ❖ पशुपक्ष्यादिसृष्टिः
- ❖ कृमिकीटाद्युत्पत्तिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion , Review	Class Test, Semina, Assignment

UNIT-III- वनस्पतिवृक्षयोः स्वरूपादारभ्य दैवाहोरात्रकथनं यावत् ।

(प्रथमाध्यायस्य 47 to 68 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन प्रलयविषयकभारतीयावधारणायाः, ब्रह्मादिमनुष्याणां दिवारात्रभेदविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ वनस्पतिवृक्षयोः स्वरूपम्
- ❖ गुच्छगुल्मादीनां स्वरूपम्
- ❖ महाप्रलयस्वरूपम्
- ❖ मन्वन्तरवर्णनम्
- ❖ दैवाहोरात्रकथनम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion , Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- चतुर्युगप्रमाणादारभ्य ब्राह्मणस्य श्रेष्ठत्वं यावत् ।

(प्रथमाध्यायस्य 69 to 96 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन पञ्चविंशतितत्त्वानां विकासविषये बृहत्कालविभागविषये कर्मव्यवस्थाविषये च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ चतुर्युगप्रमाणम्
- ❖ दैवयुगप्रमाणम्
- ❖ ब्राह्माहोरात्रप्रमाणम्
- ❖ मन्वन्तरप्रमाणम्
- ❖ प्रतियुगं धर्मवैलक्षण्यम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion , Review	Class Test Seminar Assignment

UNIT-V- ब्राह्मणेषु ब्रह्मवेदिनः श्रेष्ठादारभ्य ग्रन्थार्थानुक्रमणिकापर्यन्तम् ।

(प्रथमाध्यायस्य 97 to 119 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन आचरणस्य श्रेष्ठताविषये तथा धर्मशास्त्रस्य प्रयोजनं च विषये ज्ञानं भवेत्।

- ❖ ब्रह्मवेदिनां श्रेष्ठत्वम्
- ❖ विप्रमहत्त्वम्

- ❖ आचारस्य प्राधान्यम्
- ❖ आचारभ्रष्टताफलम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion , Review	Class Test Seminar Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – 2008

२. वनस्पति विज्ञान – श्रीराम मेहरा एण्ड कम्पनी, आगरा, १९६२

षष्ठपत्रम्

मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) द्वितीयोऽध्यायः

Paper – 6: Micro study of Manusmriti with Comentry of Kulluka Bhatta
 [Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] *Max. marks - 100*
 (75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course VI:

- अनेन पत्रेण छात्राणां शैक्षणिक-आचारविषयकमूल्यबोधस्य ज्ञानं भवेत्। अपि च गर्भाधानादारभ्य उपनयनं यावत् सवेषां संस्काराणां कालः प्रतिपादितः। एवमेव प्रकारेण मनुस्मृतेः द्वितीयाध्यायस्य न केवलं प्राधन्यं विद्यते अपितु अद्यतन समाजे तस्य प्रासङ्गिकतापि अस्ति।

UNIT – I धर्मसामान्यलक्षणात् आरभ्य उपनयनसंस्कारपर्यन्तम्।

(द्वितीयोऽध्यायस्य 1 to 48 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन धर्मलक्षण-प्रमाण-प्रयोजन-उपनयनसंस्कारविषयकं ज्ञानं भवति।

- ❖ धर्मसामान्यलक्षणम्
- ❖ धर्मप्रमाणानि
- ❖ ब्रह्मावर्तादिदेशः
- ❖ गर्भाधानादिसंस्काराणां कालः
- ❖ व्रात्यलक्षणम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- ब्राह्मणादीनां भिक्षाचरणात् आरभ्य सन्ध्याहीनस्य शूद्रत्वप्रतिपादनपर्यन्तम् ।
(द्वितीयोऽध्यायस्य 49 to 103 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन ब्रह्मचारिणां भिक्षाटन-भोजन-आचमन-इन्द्रियसंयम-मेखलादिधारणविधिविषयकं ज्ञानं भवति ।

- ❖ ब्राह्मणादीनां भिक्षाचरणम्
- ❖ काम्यभोजनफलम्
- ❖ स्त्रीणां वैवाहिकविधिः
- ❖ इन्द्रियसंयमविधिः
- ❖ सन्ध्यामहत्त्वम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- वेदपाठाशक्तौ सावित्रीमात्रजपात् आरभ्य मुर्खनिन्दापर्यन्तम् ।
(द्वितीयोऽध्यायस्य 104 to 158 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन अभिवादनविधि-आचार्यादिलक्षणं-मान्यस्थानादिविषयकं ज्ञानं भवति ।

- ❖ नित्यकर्मादौ नाऽनध्यायः
- ❖ कीदृशः शिष्योऽध्याप्यः
- ❖ गुरोरभिवादननियमः
- ❖ आचार्यादिलक्षणम्
- ❖ महल्लक्षणम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- शिष्याय मधुरवाणीप्रयोक्तव्यात् आरभ्य स्त्रीस्वभावकथनपर्यन्तम् ।
(द्वितीयोऽध्यायस्य 159 to 214 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन ब्रह्मचर्याश्रमविहितवाङ्मनसंयमविषयकं, गुरूणां कृते व्यवहारादिविषयकं च ज्ञानं भवति ।

- ❖ मधुवाचः प्रयोजनम्
- ❖ परद्रोहादिनिषेधः
- ❖ वेदाभ्यासस्य श्रेष्ठत्वम्
- ❖ गुर्वाज्ञाकारित्वविधानम्
- ❖ स्त्रीस्वभावः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- मात्रादिभिरेकान्तवासनिषेधात् आरभ्य द्वितीयोऽध्यायस्य समाप्तिपर्यन्तम् ।

(द्वितीयोऽध्यायस्य 215 to 249 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन आचार्य-पित्रादीनां सर्वश्रेष्ठत्वविषये तथा नैष्ठिकब्रह्मचारिणां कर्तव्यविषये ज्ञानं भवेत्।

- ❖ गुरुशुश्रूषाफलम्
- ❖ सन्ध्योपासनमावश्यकम्
- ❖ त्रिवर्गमहत्त्वम्
- ❖ मातापित्राचार्यमहत्त्वम्
- ❖ धर्मोपधर्मभेदः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – 2008

२. हिन्दुसंस्कार(डॉ. राजबली पाण्डेय)- चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी-1985

शास्त्रीप्रथमवर्षम्
द्वितीयषण्मासिक :/2nd Semester
पञ्चमपत्रम्
मनुस्मृतेः(कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः)तृतीयोऽध्यायः

Paper – 5: Micro study of Manusmriti with Comentry of Kulluka Bhatta.
[Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] *Max. marks – 100*
(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course V:

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां गृहस्थाश्रमप्रवेशकालः, विवाहभेदाः, ऋतुकालविधिः, गृहस्थाश्रम-सामाजिकमूल्यबोधविषये, दायित्वविषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I ब्रह्मचर्यावधितः आरभ्य दम्पत्योः संतोषस्य फलं यावत् ।

(तृतीयाध्यायस्य 1to 60 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन ब्रह्मचर्याविधि-गृहस्थाश्रमवासकाल-विवाह-उत्कृष्टविवाहजातपुत्रादिविषयेषु च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ गृहस्थाश्रमप्रवेशकालः
- ❖ अष्टौ धर्म्यस्त्रीविवाहाः
- ❖ दारोपगमने नियमः
- ❖ नारीपूजनाऽपूजनफलम्
- ❖ दाम्पत्योः सन्तोषस्य फलम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- स्त्रियोऽलंकरणादिदानदानतः राजस्नातकयोः पूजासंकोचार्थं यावत् ।

(तृतीयोऽध्यायस्य 61to 120 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन स्त्रियोऽलङ्करणाऽनलङ्करणयोः फलं-दारोपगमन-कुलोत्कर्षापकर्षकर्म-पञ्चमहायज्ञ-गृहस्थाश्रमश्रेष्ठतादिविषयेषु च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ स्त्रियोऽलङ्करणाऽनलङ्करणयोः फलम्
- ❖ पञ्चमहायज्ञानुष्ठानम्
- ❖ हीमाद्वृष्ट्याद्युत्पत्तिः
- ❖ गृहस्थाश्रमस्य श्रेष्ठता

❖ अतिथिलक्षणम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- स्त्रीणां बलिहरणादारभ्य सोमविक्रयादिभोजनदानेऽनिष्टफलं यावत् ।
(तृतीयोऽध्यायस्य 121 to 180 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन स्त्रीबलिहरणविधिः-ब्राह्मणभोजनविधिः-श्राद्धेनिषिद्धब्राह्मणादिविषयेषु च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ बलिहरणविधिः
- ❖ पार्वणादौ श्रोत्रियप्रशंसा
- ❖ ब्राह्मण परीक्षणम्
- ❖ श्राद्धे निषिद्धब्राह्मणाः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- पंक्तिपावनविषयादारभ्य होमदानादिकर्मसु चण्डालादिदर्शनदोषकथनं यावत् ।
(तृतीयोऽध्यायस्य 181 to 240 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन पंक्तिपावना ब्राह्मणाः-पित्रादीनामुत्पत्तिक्रमः-श्राद्धदेशाः-पार्वणपद्धतिः-दैव-पितृकर्मणि च चाण्डालादिदर्शननिषेधविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

- ❖ पंक्तिपावना ब्राह्मणाः
- ❖ ब्राह्मण निमन्त्रणम्
- ❖ पित्रादीनामुत्पत्तिक्रमः
- ❖ श्राद्धदेशाः
- ❖ पार्वणपद्धतिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- श्राद्धभोजनेश्वदृष्ट्यादिनिषेधादारभ्य तृतीयोऽध्यायसमाप्तिं यावत् ।
(तृतीयोऽध्यायस्य 241 to 286 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन श्राद्धभोजनेश्वदृष्ट्यादिनिषेधः-एकोद्दिष्टादिश्राद्धविधिः-श्राद्धदाता-तर्पणफलादिविषयेषु च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ श्राद्धभोजने श्वदृष्ट्यादिनिषेधः
- ❖ एकोद्दिष्टादिविधिः

- ❖ कृष्णपक्षे श्राद्धे प्रशस्ताःतिथयः
- ❖ रात्रिश्राद्धनिषेधः
- ❖ तर्पणफलम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - 2008

3. Modern Hindu Law- by Dr. Prasa Diwan, Alahabad Law Agency, Alahabad, 1993

षष्ठपत्रम्

मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) चतुर्थोऽध्यायः

Paper – 6: Micro study of Manusmriti with Comentry of Kulluka Bhatta.
 [Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] *Max. marks - 100*
(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course VI :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां सामाजिकमूल्यबोधविषये, गृहस्थाश्रम-स्नातकधर्म- सामाजिक-दायित्वशीलताविषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यकालादारभ्य अधार्मिकग्रामवास-एकाकिगमननिषेधपर्यन्तम् ।

(चतुर्थोऽध्यायस्य 1to60 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन गृहस्थाश्रमस्य काल-भेद-जीविका-कर्तव्यादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ ब्रह्मचर्यगार्हस्थ्यकालौ
- ❖ जीवनोपायः
- ❖ सन्तोषस्य प्रशंसा
- ❖ स्नातकव्रतानि
- ❖ शास्त्राभ्यासफलम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- शूद्रराज्यवासादिनिषेधादारभ्य सामध्वनौ सति वेदान्तरं नाधीयीतपर्यन्तम् ।

(चतुर्थोऽध्यायस्य 61to123 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन स्नातकधर्म-उपाकर्म-उत्सर्जनादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ शूद्रराज्यवासादिनिषेधः
- ❖ दीर्घसन्ध्योपासनफलम्
- ❖ उपाकर्म
- ❖ अनध्यायः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion, Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- वेदत्रयदेवताकथनादारभ्य शिष्यादिशासनपर्यन्तम् ।

(चतुर्थोऽध्यायस्य 124to175 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन अध्ययनविधि-ब्राह्मणताडनदोषादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ वेदत्रयदेवताकथनम्
- ❖ शत्रुचोरपरस्त्रीसेवानिषेधः
- ❖ आत्माऽवमाननिषेधः
- ❖ परवशकर्मत्यागः
- ❖ शनैरधर्मफलोत्पत्तिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- धर्मविरोध्यर्थकामत्यागादारभ्य शूद्रपक्वान्ननिषेधपर्यन्तम् ।

(चतुर्थोऽध्यायस्य 176to223 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन यमनियमादि-प्रतिग्रहनियम-छलव्रतिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ धर्मविरोध्यर्थकामत्यागः
- ❖ पाणिपादचपलनिषेधः
- ❖ विवादनिषेधः
- ❖ छलेन लिङ्गिवेषधारणे फलम्
- ❖ यमान् नियमांश्च सेवेत

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- कदर्यश्रोत्रियवार्धुषिकान्ननिषेधादारभ्य चतुर्थोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(चतुर्थोऽध्यायस्य 224 to 260 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन कदर्यश्रोत्रियवार्धुषिकान्ननिषेध-श्राद्धदानफलं-विद्यादानप्रशंसा-ब्रह्मात्मचिन्तनविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ कदर्यश्रोत्रियवार्धुषिकान्ननिषेधः
- ❖ श्रद्धादानफलम्
- ❖ विद्यादानप्रशंसा
- ❖ धर्मप्रशंसा
- ❖ ब्रह्मात्मचिन्तनम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - 2008

२. श्राद्धकल्पः (श्रीदत्तोपाध्यायः) – सं.अशोकचार्जार्जी शास्त्री, वाराणसेयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, 1971

शास्त्रीद्वितीयवर्षम्
द्वितीयवर्षम् - 2nd. Year
तृतीयषाण्मासिक :/3rd. Semester

पञ्चमपत्रम्

मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) पञ्चम-षष्ठाध्यायौ

Paper - 5:

Micro study of Manusmriti with Comentry of Kulluka Bhatta.

[Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] *Max. marks - 100*

(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course V :

- विहितेनपत्रेन-भोजनविषयकमूल्यबोधस्य, शुद्धिविषयकमूल्यबोधस्य, आध्यात्मिकविकासाय विविधानां तपसां विषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I पञ्चमोऽध्यायस्य प्रथमश्लोकादारभ्य गुरोर्मरणाशौचपर्यन्तम् ।

(पञ्चमोऽध्यायस्य 1 to 65 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन भक्ष्याभक्ष्यविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ मृत्युप्रापकाः
- ❖ मत्स्यभक्षणनिन्दा
- ❖ वेदविहिता हिंसा अहिंसा
- ❖ प्राणिवधबन्धनपरिहारफलम्
- ❖ मांसवर्जनफलम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- गर्भस्त्रावे रजस्वालाशुद्धितः चर्मवंशपात्रशाकफलमूलशुद्धिपर्यन्तम् ।

(पञ्चमोऽध्यायस्य 66 to 119 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन अशौचविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ गर्भस्त्रावे शुद्धिः रजस्वलाशुद्धिश्च
- ❖ विदेशस्थस्याशौचम्
- ❖ ब्राह्मणक्षत्रियविट्शूद्राणामाशौचावधयः
- ❖ ज्ञानादीनि शुद्धिसाधनानि
- ❖ द्रव्यशुद्धिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- कम्बलपटवस्त्रादिशुद्धिश्लोकादारभ्य पञ्चमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(पञ्चमोऽध्यायस्य 120 to 169 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन द्रव्यशुद्धि-आचमन-स्त्रीधर्मादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ कम्बलपट्टवस्त्रादिशुद्धिः
- ❖ भूमिशुद्धिः
- ❖ आचमनविधिः
- ❖ व्याभिचारफलम्
- ❖ गृहस्थस्य कालावधिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- षष्ठाध्यायप्रारम्भादारभ्य भिक्ष्यापात्राणि पर्यन्तम् ।

(षष्ठोऽध्यायस्य 1 to 54 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन वानप्रस्थधर्म-परिव्राजकाचारादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ वानप्रस्थधर्माः
- ❖ परिव्राजकधर्माः
- ❖ मुक्तलक्षणम्
- ❖ परिव्राजकाचारः
- ❖ भिक्ष्यापात्राणि

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- एककाले भिक्षाचरणादारभ्य षष्ठाध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(षष्ठोऽध्यायस्य 55 to 97 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन सन्यासिनां तपविषयकं गृहस्थाश्रममहत्त्वादिविषयकञ्च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ भिक्षाकालः
- ❖ इन्द्रियनिग्रहः
- ❖ प्राणायामप्रशंसा
- ❖ देहस्वरूपम्
- ❖ गृहस्थस्य श्रेष्ठत्वम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - 2008

षष्ठपत्रम्

मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) सप्तमोऽध्यायः

Paper – 6: Micro study of Manusmriti with Comentry of Kulluka Bhatta.
[Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] *Max. marks - 100*
(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course VI :

➤ विहितस्य पत्रस्याध्ययने छात्राणां कस्यचन राज्यस्य शासनविषये ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I राजधर्मादारभ्य इन्द्रियजयपर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य 1to44 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन राजदण्डादीनामुत्पत्ति-दण्डप्रयोजनीयता-इन्द्रियजयादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ राजोत्पत्ति प्रशंसा च
- ❖ दण्डोत्पत्तिः
- ❖ दण्डप्रशंसा
- ❖ दण्डमहत्त्वम्
- ❖ इन्द्रियजयः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- कामज-क्रोधजादिव्यसनत्यागादारभ्य समुखमरणे स्वर्गप्राप्तिपर्यन्तम् ।

(सप्तमाध्यायस्य 45to89 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन राज्ञः व्यसन-दुर्ग-मन्त्रि-दूत-नियोगादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ कामक्रोधजव्यसनत्यागः
- ❖ दूतलक्षणम्
- ❖ अक्षयनिधिरक्षणम्
- ❖ पात्रदानफलम्
- ❖ समुखमरणे स्वर्गः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- कूटास्त्रादिनिषेधादरभ्य श्रोत्रियवृत्तिकल्पनापर्यन्तम् ।

(सप्तमोऽध्यायस्य 90 to 136 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन राज्ञः दण्डमूले विनयसापेक्षताविषयकं, युद्धविषयकं तथा प्रजारक्षणधर्मविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ संग्रामे कूटास्त्रादिनिषेधः
- ❖ अलब्धं लब्धुमिच्छेत्

- ❖ राजकर्मव्यम्
- ❖ करग्रहणव्यवस्था
- ❖ श्रोत्रियवृत्तिकल्पनम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- शाकादिव्यवहारिणः स्वल्पकरादारभ्य शत्रुसेविमित्रादीनां सावधानपर्यन्तम् ।
(सप्तमोऽध्यायस्य 137 to 186 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन करग्रहणविषये, षड्गुण्यविषये, मन्त्रणाविषयेषु च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ शाकादिव्यवहारिणः स्वल्पकरः
- ❖ प्रजापालनश्रेष्ठत्वम्
- ❖ सभाकालः
- ❖ षड्गुणाः
- ❖ शत्रुसेविमित्रादौ सावधानम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- व्यूहकरणादारभ्य सप्तमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।
(सप्तमोऽध्यायस्य 187 to 226 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन व्यूहप्रकारः, राज्ञः आत्मरक्षणं, परराष्ट्रनीतिश्चेत्यादीनां च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ व्यूहकरणम्
- ❖ मित्रप्रशंसा
- ❖ शत्रुगुणाः
- ❖ आत्मरक्षणमहत्त्वम्
- ❖ परराष्ट्रनीतिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - 2008

शास्त्रीद्वितीयवर्षम्
द्वितीयवर्षम् - 2nd. Year
चतुर्थषण्मासिक :/4th.Semester
पञ्चमपत्रम्

मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) अष्टमोऽध्यायः

Paper – 5: Micro study of Manusmriti with Comentry of Kulluka Bhatta.
[Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] **Max. marks - 100**
(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course V :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां विचारविभागीयविविधानां तत्त्वानां विषये प्राचीनभारतीयदण्ड-
व्यवस्थाविषये च ज्ञानं भवति ।

UNIT – I राज्ञः व्यवहारदर्शनादारभ्य ब्राह्मणादिसाक्षिप्रश्नपर्यन्तम् ।
(अष्टमोऽध्यायस्य 1to88 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन राज्ञः व्यवहारदर्शन-अष्टादशविवादपद-ऋणदान-साक्ष्यादिविषयेषु ज्ञानं भवेत् ।

- ❖ व्यवहारदर्शनम्
- ❖ अधर्मेणजये सभासदां दोषः
- ❖ धर्ममहत्त्वम्
- ❖ जातिदेशधर्मोऽविरोधेन धर्मस्थापनं
- ❖ साक्षिभिः सत्यं वक्तव्यम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- असत्यकथने दोषादारभ्य प्रतिभाव्यादिनिषेधपर्यन्तम् ।
(अष्टमोऽध्यायस्य 89to169 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन विचारार्थं शपथ-आधि-वृद्धि-प्रतिभूवादिविषयेषु ज्ञानं भवति ।

- ❖ असत्यकथने दोषः
- ❖ सत्यप्रशंसा
- ❖ वृथाशपथे दोषः
- ❖ अधर्मदण्डनिन्दा
- ❖ प्रतिभाव्यादिनिषेधः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- अग्राह्यमर्थं न गृहणीयादारभ्य साक्ष्यदानविधिपर्यन्तम् ।

(अष्टमोऽध्यायस्य 170to256 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन निक्षेप-सम्भूयसमुत्थान-दत्तादानप्रक्रिया-क्रीतानुशय-स्वामिपालविवाद-सीमाविवादविषयकं च ज्ञानं भवति ।

- ❖ अग्राह्यमर्थं न गृहणीयात्
- ❖ धर्मेण कार्यकरणे फलम्
- ❖ निक्षेपः
- ❖ अस्वामिविक्रयः
- ❖ सम्भूयसमुत्थानं
- ❖ दत्तानप्रक्रिया
- ❖ क्रीतानुशयः
- ❖ स्वामिपालविवादः
- ❖ सीमाविवादः
- ❖ साक्ष्यदानविधिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- अन्यथाकथने दण्डादारभ्य आततायिहनने दोषाभावपर्यन्तम् ।

(अष्टमोऽध्यायस्य 257 to 351 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन वाक्पारुष्य-दण्डपारुष्य-स्तेय-साहसादिविषयकं च ज्ञानं भवति ।

- ❖ अन्यथा कथने दण्डः
- ❖ गृहादिहरणे दण्डः
- ❖ वाक्पारुष्यदण्डः
- ❖ दण्डपारुष्यम्
- ❖ स्तेयसाहसलक्षणम्
- ❖ आततायिहनने दोषाभावः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- परदाराभिमर्शने दण्डादारभ्य अष्टमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(अष्टमोऽध्यायस्य 352 to 420 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन स्त्रीसंग्रहण-कन्यादूषण-शुल्कादिग्रहणविषयकं च ज्ञानं भवति ।

- ❖ परदाराभिमर्शने दण्डः
- ❖ कन्यादूषणे दण्डः
- ❖ ब्राह्मणस्य न वधदण्डः
- ❖ तुलादिपरीक्षा
- ❖ सम्यगव्यवहारदर्शनफलम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - 2008

षष्ठपत्रम्

मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) नवमोऽध्यायः

Paper – 6: Micro study of Manusmriti with Comentry of Kulluka Bhatta.
 [Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] *Max. marks - 100*
(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course VI :

- विहितस्य पत्रस्याध्ययनेन छात्राणां विचारविभागीयविविधैः उपकरणैः सह धनविभाग-विषयकं ज्ञानं भवति ।

UNIT – I स्त्रीपुंधर्मादारभ्य स्त्रीवृत्तिं प्रकल्प्य प्रवसेत् पर्यन्तम् ।

(नवमोऽध्यायस्य 1 to 74 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन स्त्रीपुंधर्मादिविषयकं ज्ञानं भवति ।

- ❖ स्त्रीरक्षा
- ❖ नारीदूषणानि
- ❖ भार्यामहत्त्वम्
- ❖ नियोगप्रकरणम्
- ❖ वर्णसङ्करकालः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- प्रोषितभर्तृकानियमादारभ्य अनेकमातृकविभागपर्यन्तम् ।
(नवमोऽध्यायस्य 75 to 154 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन प्रोषितभर्तृकानियम-दायभागादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ प्रोषितभर्तृकानियमाः
- ❖ स्वयंवरकालः
- ❖ ज्येष्ठप्रशंसा
- ❖ दायभागः
- ❖ अनेकमातृकविभागः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- अमूढशूद्रापुत्रस्य भागनिषेधादारभ्य अनपत्यधने मातुरधिकारपर्यन्तम् ।
(नवमाध्यायस्य 155 to 217 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन विविधपुत्राणां भागकल्पना-स्त्रीधन-अविभाज्यधनादिविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ अमूढशूद्रापुत्रस्य भागनिषेधः
- ❖ कुपुत्रनिन्दा
- ❖ पुत्रभेदाः
- ❖ अनंशाः
- ❖ अनपत्यधने मातुरधिकारः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- ऋणधनयोः समं विभागादारभ्य मिथ्याचिकित्सने दण्डपर्यन्तम् ।
(नवमोऽध्यायस्य 218 to 284 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन ऋणधनयोः समविभाग-द्यूतसमाहूयविधि-मिथ्याचिकित्सने दण्डविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ ऋणधनयोः समं विभागः
- ❖ द्यूतसमाहूयः
- ❖ ब्राह्मणपीडने दण्डः
- ❖ राज्ञः कोशहारकादयो दण्ड्याः
- ❖ मिथ्याचिकित्सने दण्डः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- प्रतिमादिभेदनादारभ्य नवमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।
(नवमोऽध्यायस्य 285 to 336 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन विविधापराधेषु विहितदण्डविषयेषु च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ प्रतिमादिभेदने दण्डः
- ❖ अभिचारकर्मणि
- ❖ राज्ञो युगत्वकथनम्
- ❖ ब्राह्मणप्रशंसा
- ❖ वैश्य-शूद्रधर्माः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी – 2008

शास्त्रीतृतीयवर्षम्
तृतीयवर्षम् - 3rd. Year
पञ्चमषण्मासिक :/Fifth Semester
पञ्चमपत्रम्

मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) एकादशोऽध्यायः

Paper – 5: Micro study of Manusmruti with Comentry of Kulluka Bhatta.
[Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] **Max. marks - 100**
(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course V :

- विहितेन पत्रेण छात्राणां पापपुण्यविषयकमूल्यबोधस्य जागरणं तथा विविधानां पापानां तज्जन्यप्रायश्चित्तानां विषये च ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I स्नातकस्य प्रकारादारभ्य प्रायश्चित्तमवश्यं कर्तव्यपर्यन्तम् ।
(एकादशोऽध्यायस्य 1 to 53 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन स्नातकभेद-पापोत्पत्ति-प्रायश्चित्तस्य अनिर्वार्यताविषयेषु च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ स्नातकस्य प्रकाराः
- ❖ कुटुम्बाभरणे दोषः
- ❖ देवब्राह्मणस्वहरणे फलम्
- ❖ प्रायश्चित्तिसंसर्ग निषेधः
- ❖ प्रायश्चित्तस्य अनिर्वार्यता

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- पञ्चमहापातकादारभ्य गोवधाद्युपपातकप्रायश्चित्तपर्यन्तम् ।
(एकादशोऽध्यायस्य 54 to117 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन विविधानां पापानां तदनुकूलानां प्रायश्चित्तानां च विषयेषु ज्ञानं भवेत्।

- ❖ पञ्चमहापातकानि
- ❖ उपपातकानि
- ❖ ब्रह्मवधप्रायश्चित्तम्
- ❖ सुरापानप्रायश्चित्तम्
- ❖ गोवधाद्युपपातकप्रायश्चित्तम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- अवकीर्णप्रायश्चित्तादारभ्य अगम्यागमनप्रायश्चित्तपर्यन्तम् ।

(एकादशोऽध्यायस्य 118 to 172 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन विविधप्राणिबधजन्यप्रायश्चित्त-अभक्ष्यभक्षणप्रायश्चित्तविषयेषु च ज्ञानं भवेत् ।

- ❖ अवकीर्णप्रायश्चित्तम्
- ❖ जातिभ्रंशकरप्रायश्चित्तम्
- ❖ सङ्करीकरणप्रायश्चित्तम्
- ❖ अभक्षभक्षणप्रायश्चित्तम्
- ❖ अगम्यागमनप्रायश्चित्तम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- वडवारजस्वलादिगमने प्रायश्चित्तादारभ्य प्राजापत्यादिव्रतनिर्णयपर्यन्तम् ।

(एकादशोऽध्यायस्य 173 to 221 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन अगम्यस्त्रीगमनजन्यप्रायश्चित्त-संसर्गपातकप्रायश्चित्त-व्रतस्वरूपादिविषयेषु च ज्ञानं भवेत् ।

- ❖ वडवारजस्वलादिगमने प्रायश्चित्तम्
- ❖ चण्डालीगमने प्रायश्चित्तम्
- ❖ पतितसंसर्गप्रायश्चित्तम्
- ❖ वेदोदितकर्मादित्यागे प्रायश्चित्तम्
- ❖ प्राजापत्यादिव्रतनिर्णयः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- व्रताङ्गानि उपदेशादारभ्य एकादशोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(एकादशोऽध्यायस्य 222 to 265 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन पापस्योद्घोषणावश्यकता-रहस्यप्रायश्चित्तविषयेषु च ज्ञानं भवेत् ।

- ❖ व्रताङ्गानि
- ❖ पापवृत्तिनिन्दा
- ❖ तपः प्रशंसा
- ❖ वेदाभ्यासप्रशंसा
- ❖ रहस्यप्रायश्चित्तम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - 2008

षष्ठपत्रम्

पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य नवमीकण्डिकान्तम्

Paper – 6: Micro study of Paraskara Grihayasutram written by Paraskara .
[Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] *Max. marks - 100*
(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course VI :

➤ अनेन पत्रेण छात्राणां पाकयज्ञ-संस्कारादीनां विषये कर्मकाण्डीयज्ञानं भवेत्।

UNIT – I पारस्करगृह्यसूत्रस्य कुशकण्डिकानिरूपणादारभ्य अवसथ्याधानप्रयोगपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य 1st and 2nd कण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन कुशकण्डिकानिरूपण-अवसथ्याधान-पञ्चमहायज्ञविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ कुशकण्डिकानिरूपणम्
- ❖ आवसथ्याधाननिरूपणम्
- ❖ पुण्याहवाचनप्रयोगः
- ❖ नान्दीश्राद्धम्
- ❖ आधाने अशौचम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- मधुपर्कविधिः

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य तृतीयकण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन मधुपर्कविधिविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ अर्धनिरूपणम्
- ❖ अर्हणप्रकारः
- ❖ यजमानः पादौ प्रक्षालणविधिः
- ❖ यजमानप्रदत्तमर्घ्यजलम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- पाकयज्ञभेदाः
(पारस्करगृह्यसूत्रस्य चतुर्थकण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन पाकयज्ञभेदविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ पाकयज्ञभेदाः
- ❖ अग्निस्थापनम्
- ❖ विवाहकालः
- ❖ कन्यादानम्
- ❖ विवाहविधिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- विवाहविधेः आरभ्य शिलारोहणपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य पञ्चम-षष्ठ-सप्तम कण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन विवाहविधिविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ विवाह-होम
- ❖ लाजा-होम
- ❖ अश्मारोहणम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- सप्तपदीप्रक्रमादारभ्य नवमकण्डिकासमाप्तिपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य अष्टम-नवम कण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन विवाहविधिषु सप्तपदी-सूर्यदर्शन-नित्यहोमविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ शप्तपदी
- ❖ वाग्दानविधिः
- ❖ कन्यादानम्
- ❖ औपासनहोमः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थाः

१. पारस्करगृह्यसूत्रम्, भारतीयविद्याप्रकाशन, वाराणसी -1973/प्र. कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, श्रीनारायणप्रेस, पुरी -1982

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थाः

१. आपस्तम्बधर्मसूत्रम् -चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी - १९६९

२. आश्वलायनगृह्यसूत्रम् -चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी - २००३

शास्त्रीतृतीयवर्षम्
तृतीयवर्षम् - 3rd.Year
षष्ठषाण्मासिक :/6th.Semester

पञ्चमपत्रम्

मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) दशम-द्वादशाध्यायौ

Paper – 6: Micro study of Manusmriti with Comentry of Kulluka Bhatta.
[Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] *Max. marks - 100*
(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course V :

➤ विहितेन पत्रेण छात्राणां कर्मविषयकस्य मूल्यबोधस्य जागरणं तथा विविधकर्माणां तज्जन्यविपाकानां मोक्षप्राप्त्युपायविषयेषु ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I दशमोऽध्यायप्रारम्भात् वर्णसङ्करश्रेष्ठ्यपर्यन्तम् ।
(दशमोऽध्यायस्य 1 to 69 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन द्विजाति-वर्णसङ्कर-व्रात्य-साधारणधर्मविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ वर्णानां ब्राह्मणः प्रभुः
- ❖ व्रात्याः
- ❖ वर्णसंकराणां कर्माणि
- ❖ साधारणधर्माः
- ❖ संस्कारेषु अर्हता

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- बीजक्षेत्रयोर्बलाबलादारभ्य दशमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।
(दशमोऽध्यायस्य 70 to 131 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन जातिविहितकर्म-आपद्धर्म-वित्तागमधर्म्यादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ बीजक्षेत्रयोर्बलाबल
- ❖ ब्राह्मणस्य षड् कर्माणि
- ❖ विक्रये वर्ज्यानि
- ❖ धर्म्याः सप्तवित्तगमाः
- ❖ दश जीवनहेतवः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion , Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- शुभाशुभकर्मफलादारभ्य गुणत्रयात् त्रिविधागतिपर्यन्तम् ।
(द्वादशाध्यायस्य 1 to 40 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन शुभाशुभकर्मफल-कर्मभेद-त्रिपिण्ड-जीवात्म-गुणभेद-गुणलक्षणादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ शुभाशुभकर्मफलम्
- ❖ त्रिविधं मानसं कर्म
- ❖ जीवात्मपरिचयः
- ❖ देहिनः प्रत्यावर्तनम्
- ❖ सत्त्वादिलक्षणम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- त्रिविधगतिप्रकारादारभ्य वैदिकं कर्म द्विविधपर्यन्तम् ।

(द्वादशाध्यायस्य 41 to 89 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन गुणभित्तिकगति-मोक्षोपाय-आत्मज्ञानादिविषयकं ज्ञानं भवेत्।

- ❖ त्रिविधगतिप्रकाराः
- ❖ पापेन कुत्सिता गतिः
- ❖ विहिताऽकरणफलविपाकः
- ❖ शास्त्रनिषिद्धाचरणफलम्
- ❖ प्रकृष्टं मोक्षसाधनम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- प्रवृत्तनिवृत्तकर्मफलादारभ्य द्वादशोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(द्वादशोऽध्यायस्य 90 to 126 श्लोकाः)

Objective: विहितांशेन प्रवृत्तनिवृत्तकर्मफल-वेदस्य श्रेष्ठता-धर्मज्ञलक्षण-आत्मस्वरूप-शिष्ट-परिषदादिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ प्रवृत्तनिवृत्तकर्मफलम्
- ❖ वेदप्रशंसा
- ❖ धर्मविदो महत्त्वम्
- ❖ आत्ममहत्त्वम्
- ❖ परमात्मनो नामान्तरकथनम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थः

१. मनुस्मृतिः (मन्वर्थमुक्तावलीसहिता)- चौखम्बासंस्कृतभवन, वाराणसी - 2009

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थः

१. याज्ञवल्क्यस्मृतिः (अचाराचाराध्यायः) - चौखम्बासंस्कृतसंस्थान, वाराणसी - 2008

षष्ठपत्रम्

पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य दशमीकण्डिकातः समाप्तिं यावत्

Paper – 6: Micro study of Paraskara Grihayasutram written by Paraskara .

[Total 18 Weeks: 4 Credits; 72 Hours @ 4 periods per week] Max. marks - 100
(75 Written Exam + 25 Internal Assessment)

General Objectives of the Course VI :

➤ विहितेन पत्रेण छात्राणां नित्यनैमित्तिकहोम-नामकरणादिसंस्काराणां विधिविषयकं ज्ञानं भवेत्।

UNIT – I पारस्करगृह्यसूत्रस्य नैमित्तिकहोमादारभ्य ऋतुशान्तिप्रयोगपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य 10th and 11th कण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन नैमित्तिकहोम-चतुर्थीकर्मजन्यविधिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ वधूप्रवेशे नैमित्तिकानि कर्माणि
- ❖ चतुर्थीकर्म
- ❖ गर्भाधानम्
- ❖ ऋतुशान्ति

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-II- पक्षादिकर्मणः आरभ्य सीमन्तोन्नयनप्रयोगपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य 12th ,13th ,14th ,15th कण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन पक्षादिकर्म-पुंसवन-सीमन्तोन्नयनसंस्कारविधिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ पक्षादिकर्म
- ❖ गर्भाधारणोपायाः
- ❖ पुंसवनम्
- ❖ सीमन्तोन्नयनम्

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-III- सोष्यन्तीकर्माणः आरभ्य सूतिकास्नानपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य 16th कण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन प्रसवविधि-मेधाजनविधिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ सोष्यन्तीकर्म
- ❖ जातकर्म
- ❖ मूलशान्तिः

❖ दत्तकपुत्रपरिग्रहविधिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-IV- नामकरणादारभ्य प्रवासादागतस्य पुत्रादिदर्शनविधिपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य 17th, 18th कण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन नामकरण-बहिर्निष्क्रमणविधिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ नामकरणम्
- ❖ बहिर्निष्क्रमणम्
- ❖ कर्णवेधः
- ❖ प्रवासादागतस्य पुत्रादिदर्शनविधिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
15 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

UNIT-V- अन्नप्राशनादारभ्य प्रथमोऽध्यायसमाप्तिपर्यन्तम् ।

(पारस्करगृह्यसूत्रस्य 19th कण्डिकाः)

Objective: विहितांशेन अन्नप्राशन-स्थालिपाकविधिविषयकं च ज्ञानं भवेत्।

- ❖ अन्नप्राशनम्
- ❖ अन्नप्राशनप्रयोगः
- ❖ वर्धापनविधिः

Class Hours	Instruction Method	Evaluation Method
12 Hours (Teaching)	Black Board PPT, Group Discussion ,Review	Class Test, Seminar, Assignment

पाठ्यक्रमे निर्द्धारितग्रन्थाः

१. पारस्करगृह्यसूत्रम्, भारतीयविद्याप्रकाशन, वाराणसी, 1973/प. कुलमणिमिश्रसम्पादितम्, श्रीनारायणप्रेस, पुरी 1982

पाठ्यक्रमे सहायकग्रन्थाः

१. आपस्तम्बधर्मसूत्रम् - चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी, १९६९
२. आश्वलायनगृह्यसूत्रम् - चौखम्बा संस्कृत सीरिज आफिस, वाराणसी, २००३

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper - 5: मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) प्रथमोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।** **15 x 1 = 15**
1. अण्डजाः के ?
 2. काः फलपाकान्ताः ?
 3. के वनस्पतयः ?
 4. गुडूच्याद्याः प्रताना वल्लयो वा ?
 5. सत्ययुगस्य परिमाणः कियान् ?
 6. वायुः कुतः उत्पन्नः ?
 7. अद्भ्यः किमजायत ?
 8. वैश्यस्य कानि कर्माणि ?
 9. सर्वस्य तपसो मूलं किम् ?
 10. नरेषु के श्रेष्ठाः ?
 11. ब्रह्मणो बाहुतः को जातः ?
 12. आदित्यात् को वेदः सृष्टः ?
 13. विषयाणां ग्रहीतृणि कानि ?
 14. अहंकारस्य सृष्टिः कुतोऽभूत् ?
 15. कति महाभूतानि ?
- II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया ।** **6 x 5 = 30**
1. क्षत्रियस्य कर्माणि	2. मन्वन्तरप्रमाणम्
3. महाप्रलयस्वरूपम्	4. धर्मशास्त्राध्ययनस्य फलम्
5. दैवयुगप्रमाणम्	6. ब्राह्मणस्य कर्माणि
7. सप्त मनवः	8. कालपरिमाणः
9. नारायणशब्दनिर्वचनम्	10. पञ्चेन्द्रियाणि
11. दश प्रजापतयः	12. प्राणिभेदाः
- III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।** **2 x 15 = 30**
1. सृष्टेरुत्पत्तिं मनूक्तदिशा प्रपञ्चयत ।
 2. ब्राह्मणादिवर्णानां कर्माणि विलिख्य ब्राह्मणस्य श्रेष्ठत्वं प्रदर्शयत ।
 3. यन्मूर्त्यवयवाः सूक्ष्मास्तस्यैमान्याश्रयन्ति षट् ।
तस्माच्छरीरमित्याहुस्तस्य मूर्तिं मनीषिणः ॥ इति श्लोकं सप्रसङ्गं व्याख्यात ।
 4. आद्याद्यस्य गुणं त्वेषामवाप्नोति परः परः ।
यो यो यावतिथश्रैषां स स तावद्गुणः स्मृतः ॥ इति श्लोकं सप्रसङ्गं व्याख्यात ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper - 6: मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) द्वितीयोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।

15 x 1 = 15

1. अखिलः वेदः कस्मिन् मूलम्?
2. सङ्कल्पमूलः कः?
3. श्रुतिस्तु कः विज्ञेयः?
4. धर्मं जिज्ञासमानाणां प्रमाणं किम्?
5. कयोरन्तरं देशं ब्रह्मावर्तं प्रचक्षते?
6. कः म्लेच्छदेशः?
7. नामधेयसंस्कारं कदा कार्यम्?
8. अन्नप्राशनं कस्मिन् मासे करणीयम्?
9. गर्भादिकादशे वर्षे कस्य उपनायनं कार्यम्?
10. कस्य केशान्तिको दण्डः कार्यः?
11. उपनयनाङ्गभूतां भिक्षां प्रथमं कं भिक्षेत्?
12. अङ्गुष्ठमूलस्य कस्मिन् भागे ब्राह्मं तीर्थं प्रचक्षते?
13. कः विधिः स्त्रीणां वैदिकः संस्कारः स्मृतः?
14. समागमे कृते अभिवादकं ब्राह्मणं कीदृशं पृच्छेत्?
15. हृद्गाभि अद्भिः कः पूयते?

II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देय

6 x 5 = 30

1. धर्मसामान्यलक्षणम्	2. चतुर्धा धर्मप्रमाणम्
3. भोजने नियमाः	4. आचमनविधिः
5. वेदाध्ययनविधिः	6. सन्ध्यावन्दनम्
7. प्राणायामः	8. स्त्रीस्वभावः
9. वेदाभ्यासस्य श्रेष्ठत्वम्	10. ब्रात्या
11. इन्द्रियसंयमः	12. अभिवादनविधिः

III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।

2 x 15 = 30

1. धर्मस्य वेदमूलतां प्रतिपाद्य ग्रन्थोक्तदिशा धर्मप्रमाणानि प्रतिपादयत।
2. ग्रन्थोक्तदिशा संस्कारान् सङ्गृह्णीत।
3. ग्रन्थोक्तदिशा वेदाभ्यासस्य श्रेष्ठत्वं प्रतिपाद्य गुरोः प्रामाण्यं निरूपयत।
4. ग्रन्थोक्तरीत्या प्रणवप्रशंसां प्रतिपाद्य इन्द्रियविचारान् सङ्गृह्णीत।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper - 5: मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) तृतीयोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । 15 x 1 = 15

1. कदा गृहस्थाश्रमं गच्छेत् ?
2. ब्राह्मणस्य कति भार्या ?
3. कस्मिन् विवाहे गोमिथुनं वरात् गृह्यते ?
4. ब्राह्मणः क्षत्रियाम् उद्धहन् किं गृह्णाति ?
5. कति ऋतुकालः ?
6. कासु रात्रीषु गमनेन पुत्रो जायते ?
7. कुविवाहै किं भवति ?
8. गृहस्थस्य कति सूनाः ?
9. वलिकर्म कीदृशो यज्ञः ?
10. अहुतशब्देन किं बोध्यते ?
11. सर्वेषु आश्रमेषु कः श्रेष्ठाश्रमः ?
12. कान् मधुपर्केण प्रति संवत्सरं पूजयेत् ?
13. कस्मिन् कर्मणि ब्राह्मणस्य परीक्षा भवति ?
14. कृष्णमृगमांसं दानेन पितरः कियत् कालं यावत् तृप्ताः भवन्ति ?
15. कस्यां तिथौ श्राद्धदाने ज्ञातिश्रेष्ठता प्राप्यते ?

II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया । 6 x 5 = 30

1. अतिथिलक्षणम्	2. पंक्तिपावनब्राह्मणाः
3. ब्राह्मणभोजने दूषकाः	4. श्राद्धदेशाः
5. ब्राह्मणविवाहः	6. श्राद्धे परिवेषणविधिः
7. नित्यश्राद्धम्	8. वलिहरणविधिः
9. ब्राह्मण परीक्षणम्	10. श्रोत्रियप्रशंसा

III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् । 2 x 15 = 30

1. सलक्षणं विवाह भेदान् प्रतिपादयत ।
2. ऋतुकालान् प्रदर्श्य तत्र निन्दितकालान् प्रसस्थकालान् प्रतिपादयत ।
3. मनुक्तान् गृहस्थधर्मान् प्रतिपादयत ।
4. श्राद्धे भोज्यान्नान् अभोज्यान्नांश्च प्रतिपादयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper - 6: मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) चतुर्थोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I.** एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् । **15 x 1 = 15**
1. आयुषः कस्मिन् भागे द्विजः गृहस्थो भवेत् ?
 2. किं नाम अमृतं ?
 3. कियद् धान्यादिधनसंख्या कुसूलधान्यकः उच्यते ?
 4. सन्तोषमूलं किं धर्मं ?
 5. कति महायज्ञाः ?
 6. पशुयागः कदा कार्यः ?
 7. स्नातकः किदृशीं यष्टिं धारयेत् ?
 8. दिवा मलमूत्रोत्सर्जनं कथं कुर्यात् ?
 9. आर्द्रपादः भुञ्जानः स्नातकः किं फलं प्राप्नोति ?
 10. कति नरकाः ?
 11. वेदोपाकरणं कदा क्रियते ?
 12. वेदोत्सर्जनं कदा कुर्यात् ?
 13. देवतापूजनं कदा कार्यम् ?
 14. अविद्वान् घृतं तिलं च प्रतिगृह्णन् किं नाशयति ?
 15. सर्वेषु दानेषु किं दानं विशिष्टम् ?
- II.** केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया । **6 x 5 = 30**
1. यातिस्मरः कथं भवति ।	2. कै सह विवादं न समाचरेत् ।
3. कैः अधिक्षिप्तः भूत्वा जनः सेहेत ।	4. कः बैडालव्रतिकः ।
5. कः बकव्रतिकः ।	6. अधर्माचरणस्य किं फलम् ।
7. यमनियमौ ।	8. विद्यादानप्रशंसा ।
9. शास्त्राभ्यासफलम् ।	10. ऋतामृताभ्यां किं ?
11. विद्यादानप्रशंसा	12. नरकाः ।
- III.** कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् । **2 x 15 = 30**
1. मनुक्तान् स्नातकधर्मान् प्रतिपादयत ।
 2. मनुक्तान् अनध्यायान् प्रतिपादयत ।
 3. उपाकर्म उत्सर्जनयोः कालान् प्रतिपादयत ।
 4. कानि अत्रानि अभक्ष्याणि ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper – 5 : मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः)पञ्चम-षष्ठाध्यायौ

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।

15 x 1 = 15

1. यज्ञार्थं ब्राह्मणैः के वध्याः ?
2. मांसादः के ?
3. कैः संयुक्तं भक्ष्यं भोज्यम् अगर्हितम् ?
4. स्थावरं जङ्गमं चैव सर्वं कस्य भोजनम् ?
5. किमर्थं पशवः सृष्टाः ?
6. कां हिंसाम् आपद्यपि न समाचरेत् ?
7. कति अहं शावमाशौचं सपिण्डेषु विधीयते ?
8. कतितमे पुरुषे सपिण्डता निवर्तते ?
9. असंस्कृतानां स्त्रीणां कति अहात् शुध्यन्ति बान्धवाः ?
10. सर्वेषामेव शौचानां कस्मिन् शौचं परं स्मृतम् ?
11. बुद्धिः केन शुध्यति ?
12. वीतशोकभयोः कः ब्रह्मलोके महीयते ?
13. कति ऋणानि अपाकृत्य मनो मोक्षो निवेशयेत् ?
14. केन पूतं जलं पिबेत् ?
15. कः कर्माभिः न निबध्यते ?

II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया ।

6 x 5 = 30

1. यतिपात्राणि	2. मृत्युर्विप्रान् जिघांसति
3. दशकं धर्मलक्षणम्	4. मुक्तस्य लक्षणम्
5. पञ्चयज्ञाः	6. द्वादशैते नृणां मलाः
7. घतकाः	8. द्रव्यशुद्धिः
9. आचमनविधिः	10. भिक्षाकालः
11. इन्द्रियनिग्रहः	12. व्यभिचारफलम्

III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।

2 x 15 = 30

1. ग्रन्थोक्तदिशा वानप्रस्थविचारान् सङ्गृहणीत ।
2. स्त्रिणां धर्मान् निबोधत सङ्गृह्य लिखत ।
3. प्रेतशुद्धिं प्रवक्ष्यामि इत्यादिना प्रतिपादितान् प्रेतशुद्धिप्रकारान् सङ्गृहणीत ।
4. ग्रन्थोक्तरीत्या मृत्युप्रापकान् विषयान् प्रतिपाद्य भक्ष्याभक्ष्यद्रव्याणि विशदयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper -6: मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) सप्तमोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।

15 x 1 = 15

1. राजा केषामंशेभ्यः सृष्टः ?
2. कः राजा कर्हिचित् न विनश्यति ?
3. कथं जगद् भोगाय कल्प्यते ?
4. साहसं कीदृशं व्यसनम् ?
5. नृपतौ कः आयत्त ?
6. कतिविधं दुर्गम् ?
7. कः ब्रह्मनिधिः ?
8. राजा कथं अर्थान् चिन्तयेत् ?
9. कति उपायाः ?
10. कर्म कतिविधम् ?
11. राज्याङ्गानि कति ?
12. कदा सन्धिं कुर्यात् ?
13. उपायेषु कः अन्तिमः ?
14. राजा अन्नं कथम् अद्यात् ?
15. कः द्वैधीभावः ?

II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया ।

6 x 5 = 30

1. दण्डप्रशंसा	2. अध्यक्षः
3. व्यूहप्रकारः	4. मन्त्रणाविधिः
5. दानस्य फलम्	6. दुर्गप्रकाराः
7. दूतलक्षणम्	8. दण्डप्रशंसा :
9. कामजव्यसनानि	10. क्रोधजव्यसनानि
11. सन्धिः	12. संश्रयः

III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।

2 x 15 = 30

1. मनुक्तान् राजधर्मान् प्रतिपादयत ।
2. यथाग्रन्थं सन्धिविग्रहादिषड्गुणान् प्रतिपाद्य तेषां प्रयोगोपायाश्च प्रतिपादयत ?
3. मनुक्तान् योद्धधर्मान् प्रतिपादयत ?
4. राज्ञः करग्रहणविधिं प्रतिपादयत ?

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper -5: मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) अष्टमोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।** **15 x 1 = 15**
1. राजा कथं सभां प्रविशेत् ?
 2. कति विवादपदानि ?
 3. गो विषये मिथ्यावदन् जनं कति बान्धवान् हन्ति ?
 4. पूर्वसाहसदण्डः कतिपणात्मकः ?
 5. कीदृशः एकोऽपि साक्षी प्रशस्तः ?
 6. के परार्थे क्लिश्यन्ति ?
 7. प्रतिभूः कतिविधः ?
 8. अधीः कतिविधः ?
 9. कति ऋत्विजः ?
 10. सीमावृक्षाः कीदृशाः स्युः ?
 11. उक्षत्रीयः ब्राह्मणं आकृश्य कियत् दण्डं प्राप्नोति ?
 12. कः अदत्ता दायी ?
 13. सीमा कतिविधाः ?
 14. कति आततायीनः ?
 15. कति दास योनयः ?
- II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया ।** **6 x 5 = 30**
1. धर्ममहत्त्वम्	2. अस्वामिविक्रयः
3. सम्भूय-समुत्थानम्	4. दत्तस्थानपकर्म
5. वेतनादानम्	6. सीमाविवादः
7. स्तेयम्	8. साहसम्
9. स्त्रीसंग्रहणम्	10. निक्षेपः
11. कन्यादूषणेदण्डः प्रतिपादयत	12. शाक्ष्यदानविधिः
- III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।** **2 x 15 = 30**
1. अष्टादशविवादपदेषु ऋणादानस्य प्राथम्यं प्राधान्यञ्च प्रदर्शयत ।
 2. ग्रन्थोक्तदिशा स्वामिपालविवादः प्रतिपादयत ।
 3. ग्रन्थोक्तदिशा वाक्पारुष्यविषये प्रतिपादयत ।
 4. ग्रन्थोक्तदिशा दण्डपारुष्यविषये प्रतिपादयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper -6: मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) नवमोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।** **15 x 1 = 15**
1. जाया शब्दस्य को अर्थः ?
 2. स्त्रीयं स्थविरे कः रक्षति ?
 3. अंशः कतिवारं पतति ?
 4. कन्या ऋतुमति सति कियन्ति वर्षाणि प्रतिक्षेत ?
 5. त्रिंशद्वर्षे वरः किदृशी कन्यामुद्धेत् ?
 6. कति नारी दुषणानि ?
 7. स्त्रीयां स्वातन्त्र्यं अस्ति न वा ?
 8. स्त्रीजननी कदा अधिवेद्या ?
 9. कदा मानवः पुत्री भवति ?
 10. ज्येष्ठस्य कियान् उद्धारः ?
 11. कति दायदबान्धवाः ?
 12. मातुः यौतकेधने कस्य भागः ?
 13. स्त्रीधनं कतिविधम् ?
 14. के अनंशाः ?
 15. ग्रन्थिभेदस्य प्रथमापराधे को दण्डः ?
- II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया ।** **6 x 5 = 30**
1. नियोगविधिः	2. पितृधनविभागकालः
3. ज्येष्ठपुत्रप्रशंसा	4. स्त्रीधनाधिकारिणः
5. उद्धारव्यवस्था	6. राजयुगत्वम्
7. ब्राह्मणप्रशंसा	8. दत्तकः
9. दायदबान्धवाः	10. अदायादबान्धवाः
11. गुढोत्पन्नः	12. अध्यावाहनिकम्
- III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।** **2 x 15 = 30**
1. ग्रन्थोक्तदिशा पुत्रभेदान् सस्वरूपं प्रतिपादयत ।
 2. ग्रन्थोक्तदिशा स्त्रीधन भेदान् प्रतिपाद्य तेषां स्वरूपं वर्णयत ।
 3. दायभागकालं प्रदर्श्य भ्रातृणां मध्ये दायभागप्रकारं निर्दिशत ।
 4. मनुक्तानां राज्ञः कण्टकोद्धरणविधिं प्रतिपादयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper - 5 : मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) एकादशोऽध्यायः

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।

15 x 1 = 15

1. गुरुतल्पगस्य किं फलम् ?
2. धान्यचौरः किं प्राप्नोति ?
3. पिशुनस्य किं फलम् ?
4. महापातकानि कानि ?
5. राजगामि पैशुनं केन समम् ?
6. वेदिनिन्दा केन पापेन समं भवति ?
7. धर्मस्य कः मूलम् ?
8. सुरा कतिविधा ?
9. वराहहने किं दातव्यम् ?
10. अनस्थानां प्राणिनां हने कथं शुद्धिः ?
11. खरं हत्वा किं दातव्यम् ?
12. पुनः संस्कारकर्मणि किं किं निवर्तते ?
13. पतितेन सहाचरन् कियता कालेन पतति ?
14. सर्वं तु केन साध्यम् ?
15. अज्ञानात् विष्णुत्रादिप्राशने किं प्रायश्चित्तम् ?

II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया ।

6 x 5 = 30

1. सुरापानप्रायश्चित्तम्	2. सुवर्णस्तेयप्रायश्चित्तम्
3. सान्तपनकृच्छ्रम्	4. सङ्करीकरणनिमित्तानि
5. प्रायश्चित्तीयते नरः	6. सुरापानसमानि पापानि
7. चान्द्रायणम्	8. शिशुचान्द्रायणम्
9. अपात्रीकरणम्	10. जातिभ्रंशकराणि
11. प्राजापत्यकृच्छ्रम्	12. मलिनीकरणम्

III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।

2 x 15 = 30

1. ग्रन्थोक्तदिशा उपपातकानि निर्दिश्य गोवधप्रायश्चित्तं विवृणत ।
2. यथाग्रन्थं ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तं विशदीकुरुत ।
3. यथाग्रन्थं अवकीर्णप्रायश्चित्तं विशदीकुरुत ।
4. प्रायश्चित्तार्थ-सर्वत्रतेषु साधारणकर्तव्यानि विशदयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper - 6: पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य नवमीकण्डिकान्तम्

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।

15 x 1 = 15

1. प्रोक्षणं कथं कार्यम् ?
2. “आवसथ्याधानम् ” इत्यस्य कोऽर्थः ?
3. “अरणिः” इत्यस्य कोऽर्थः ?
4. पञ्चमहायज्ञाः के ?
5. अग्न्याधेयदेवताः के ?
6. स्थालीपाकः इत्यस्य कोऽर्थः ?
7. षट् अर्घ्याः के ?
8. मधुपर्कप्रतीक्षणमन्त्रः कः ?
9. पाकयज्ञाः कतिविधाः ?
10. लाजाहोमे केन मिश्रान् लाजान् आवपति ?
11. केन पादेन अश्मारोहणम् ?
12. गाथागानमन्त्रः कः ?
13. कां दिशं प्रति सप्त पदानि प्रक्रमयति ?
14. सूर्यदर्शनमन्त्रः कः ?
15. हृदयालम्बनमन्त्रः कः ?

II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया ।

6 x 5 = 30

1. स्थालीपाकः	2. पाकयज्ञाः
3. हृदयालम्बनविधिः	4. नित्यहोमविधिः
5. पाणिग्रहणम्	6. शिलारोहणम्
7. ध्रुवदर्शनम्	8. गाथागानम्
9. विवाहे नक्षत्रविचारः	10. वाग्दानविधिः
11. मृदाहरणम्	12. पुनर्विवाह

III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।

2 x 15 = 30

1. सव्याख्यं आवसथ्याधानविधिं विचारयत ।
2. यथाग्रन्थं सप्तपदीक्रमं विशदयत ।
3. ग्रन्थोक्तदिशा लाजाहोमविधिं विवृणुत ।
4. यथाग्रन्थं मधुपर्कविधिविचारं प्रस्तुत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper - 5 : मनुस्मृतेः (कुल्लूकभट्टटीकासहितायाः) दशम-द्वादशाध्यायौ

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।

15 x 1 = 15

1. क्षत्रीयात् वैश्यायां कः जायते ?
2. वैदेहकः आयोगव्यां कं जनयति ?
3. निषादः वैदेह्यां कं जनयति ?
4. मागधानां किं कर्म ?
5. ब्राह्मणात् आयोगव्यां कः जायते ?
6. ब्राह्मणात् उग्रायां कः जायते ?
7. निषादात् शूद्रायां कः जायते ?
8. सौरभ्रानां किं कर्म ?
9. मानसकर्माणि कति ?
10. परस्त्रीगामी किं भवति ?
11. किं हृत्वा छुल्लुन्दरी भवति ?
12. फलं हृत्वा किं भूत्वा जायते ?
13. को ब्रह्मराक्षसो भवति ?
14. रसं हृत्वा किं भूत्वा जायते ?
15. मांसं हृत्वा किं भूत्वा जायते ?

II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया ।

6 x 5 = 30

1. साधारणधर्माः	2. षट् कर्माणि
3. दश जीवनहेतवः	4. सप्तवित्तागमाः
5. मानसकर्म	6. जीवात्मपरिचयः
7. सत्त्वादिलक्षणम्	8. जघन्या तामसी गतिः
9. त्रिदण्डपरिचयः	10. वेदप्रशंसाः
11. आत्ममहत्त्वम्	12. प्रकृष्टं मोक्षसाधनम्

III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।

2 x 15 = 30

1. वर्णसङ्करात् सृष्टाननुलोमजान् प्रतिलोमजांश्च निर्णयत ।
2. मनुक्तान् आपद्धर्मान् प्रतिपादयत ।
3. मनुक्तान् कर्मविपाकान् निरूपयत ।
4. मनुक्तान् अर्थागमोपायानां निरूपयत ।

National Sanskrit University, Tirupati
Department of DHARMASHASTRA
Shastri Model Question Paper

Paper - 6: पारस्करगृह्यसूत्रस्य प्रथमाध्यायस्य दशमीकण्डिकातः समाप्तिं यावत्

[Time 3 Hours]

[Max Marks: 75]

- I. एकेन शब्देन वाक्येन वा सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं देयम् ।** **15 x 1 = 15**
1. धुर्यौ दक्षिणां कथं कार्यम्?
 2. चतुर्थीकर्म कदा कार्यम्?
 3. ऋतुशान्तिकर्म कदा कार्यम्?
 4. पक्षादिकर्म इत्यस्य कोऽर्थः ?
 5. श्वेतपुष्या इत्यस्य कोऽर्थः ?
 6. पुंसवनं कदा कर्तव्यम् ?
 7. सीमन्तोन्नयनं कदा कार्यम्?
 8. सोष्यन्तीकर्म कथं कार्यम्?
 9. मृताशौचे जातकर्मसंस्कार अनुष्ठीयते न वा ?
 10. मूलशान्तिः कथं कार्यम्?
 11. नामकरणं कदा कार्यम्?
 12. बहिर्निष्क्रमणं कदा कर्तव्यम् ?
 13. केन मन्त्रेण पिता स्वकुमारस्य सूर्यविक्षणं कारयेत् ?
 14. कर्णवेधः कथं कार्यम्?
 15. कदाऽन्नप्राशनं भवति ?
- II. केषाञ्चित् षण्णां टिप्पणी देया ।** **6 x 5 = 30**
1. गर्भाधानम्	2. पुंसवनम्
3. सीमन्तोन्नयनम्	4. जातकर्मः
5. मूलशान्तिः	6. दत्तकपुत्रपरिग्रहविधिः
7. बहिर्निष्क्रमणम्	8. कर्णवेधः
9. प्रवासादागतस्य पुत्रदर्शनविधिः	10. अन्नप्राशनम्
11. दोलारोहणम्	12. वर्धापनविधिः
- III. कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोरुत्तरं देयम् ।** **2 x 15 = 30**
1. चतुर्थीकर्मपद्धतिं पारस्करदिशा विचारयत ।
 2. यथाग्रन्थं पक्षादिकर्म विशदयत ।
 3. ग्रन्थोक्तदिशा सोष्यन्तीकर्म विवृणुत ।
 4. यथाग्रन्थं नामकरणविधिविचारं प्रस्तुत ।